

УДК 339.54.012.435

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ ЯК МЕТОД ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА МІЖНАРОДНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Гуржій Наталія Григорівна – кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
(м. Харків, Україна)

Одним із факторів впливу на міжнародну конкурентоспроможність підприємства та його торговельну діяльність, як на внутрішньому ринку, так і на світовому, є державна політика щодо створення умов функціонування національних й іноземних суб'єктів господарювання. Міра впливу держави на конкуренцію визначається інтенсивністю та комбінаціями використання інструментів протекціонізму як з точки зору регулювання всього ринку, так і стосовно конкретних країн чи виробників.

З погляду історичного розвитку форм протекціонізму й еволюції міжнародної торгівлі виділяють три класи інструментів [1]:

- ✦ інструменти традиційного протекціонізму;
- ✦ інструменти виборчого протекціонізму;
- ✦ інструменти глобального (екстериторіального) протекціонізму.

1. Інструменти традиційного протекціонізму мають переважно обмежувальний характер і виявляються у створенні торгових бар'єрів, які перешкоджають доступу іноземних товарів на внутрішній ринок у цілому. Мета традиційного протекціонізму – трансформувати умови конкуренції таким чином, щоб дати можливість національним підприємствам успішно конкурувати з іноземними постачальниками при тому наборі конкурентних переваг і тій забезпеченості факторами виробництва, які мають національні підприємства. Ця мета досягається за рахунок втручання в ринкове конкурентне середовище і деякого зниження ефективності використання ресурсів в економіці. При цьому створюються умо-

ви для функціонування менш ефективних із точки зору світового ринку підприємств. Таким чином, у певному значенні вся економіка прилаштовується під неефективні підприємства або сектори економіки. За цієї форми протекціонізму дискримінуються іноземні товари. Важлива особливість цього протекціонізму – його порівняно пасивний характер.

Інструменти традиційного протекціонізму проявляються, наприклад, у продовження строку застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну труб сталевих безшовних обсадних і насосно-компресорних незалежно від країни, що є виробником цієї продукції [2].

Також методи традиційного протекціонізму, а саме – встановлення спеціального розміру митних ставок, застосовуються до імпорту в Україну посуду та приборів столових або кухонних із фарфору незалежно від країни походження та експорту [3]. Обґрунтуванням для застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну цього товару є позитивний вплив на зростання обсягів виробництва та продажу національним товаровиробником подібного товару, збереження та створення нових робочих місць, надання національному товаровиробникові можливості проведення модернізації, технічного переоснащення виробництва для випуску більш конкурентоздатної продукції та виконання інших заходів для зменшення її собівартості.

2. Інструменти виборчого протекціонізму спрямовані переважно проти недобросовісних і найбільш небезпечних іноземних конкурентів. У рамках цієї концепції протекціонізму існують два напрямки: основний – протидія недобросовісній конкуренції; доповнюючий – надзвичайні обмежувальні заходи, які застосовуються у випадку загрожуючого загострення іноземної конкуренції. Цей протекціонізм має у чистому вигляді не стільки обмежувальний, скільки коригуючий характер і спрямований на усунення викривлень нормальних умов конкуренції, які можуть виникнути у зв'язку із втручанням держави (у формі субсидування) або із дискримінаційною політикою приватних компаній у сфері цін (демпінг). При цьому теоретично не утворюються умови для обмеження міжнародної торгівлі у цілому і можливе ефективне ви-

користання конкурентних переваг і переваг міжнародного поділу праці, а самі обмеження не є засобом дискримінації, а, навпаки, усувають її. Ця концепція протекціонізму добре сполучається з політикою лібералізації торгівлі у цілому і з вимогами про розширення доступу на іноземні ринки. Застосування обмежувальних заходів обов'язково пов'язане з об'єктивними кількісними економічними параметрами, причому такий взаємозв'язок необхідно однозначно і точно встановити. На практиці цей протекціонізм може застосовуватись і як обмежувальний засіб, коли він має дискримінаційний характер. Його у найбільшому ступені можна уніфікувати на міжнародному рівні, він відповідає ідеї багатосторонності. У торгівлі товарами заходи виборчого протекціонізму застосовуються у вигляді спеціальних процедур квазісудового характеру, які передують застосуванню прикордонних обмежень у вигляді заходів тарифного і рідше кількісних обмежень (антидемпінгові, компенсаційні та захисні заходи).

Вибірчий протекціонізм був застосований як обмеження на імпорт китайських ламп накалювання. Спеціальне мито на імпорт цієї продукції встановлено в розмірі 74,63 %. У повідомленні Міжвідомчої комісії по міжнародній торгівлі стосовно причин виникнення цієї ситуації зазначено, що Китай має значні незадіяні потужності з виробництва лампочок і може постачати їх в Україну за демпінговими цінами, що завдасть значної шкоди національному виробнику [4].

3. Інструменти глобального (екстериторіального) протекціонізму впливають на умови виробництва за кордоном. Країна, яка проводить таку політику, намагається впливати на умови використання конкурентами переваг і факторів виробництва у країнах-конкурентах. Торгові обмеження застосовуються у тих випадках, коли структура використання факторів виробництва у країнах-конкурентах така, що за тими чи іншими параметрами вони можуть одержати порівняльні переваги з боку зниження затрат (наприклад, відсутність у країні екологічних вимог або системи забезпечення соціальних прав працівників). Цей підхід спрямований на формування уніфікованих стандартів розвитку економіки з точки зору формування конкурентних переваг у міжнарод-

ній торгівлі. Проявом цієї форми протекціонізму є, зокрема, концепція “справедливої торгівлі” (fair trade). Ця концепція переважно застосовується країнами з високим рівнем розвитку економіки та високими технічними, соціальними й економічними стандартами. Така політика передбачає можливість утворення перешкод для міжнародної торгівлі, а в найгіршому варіанті – для формування відносно замкнених груп держав з більш або менш однаковим рівнем розвитку економіки. Форма реалізації – торгово-політичні переговори, у випадку невдачі яких можуть використовуватись будь-які заходи обмежувального характеру.

Прикладами використання інструментів протекціонізму, що має на основі політико-торговельні переговори, є квотування обсягів експорту української продукції до країн ЄС на умовах безмитної торгівлі. Станом на початок липня 2017 р. Україна вибрала 9 тарифних квот на безмитний експорт сільськогосподарської продукції до країн Європейського Союзу. Наразі вже повністю використані квоти на безмитний експорт по 9 групах товарів: мед натуральний, цукор, крупи та борошно, оброблені томати, виноградний і яблучний соки, курятина та по групі зернових – пшениця, кукурудза та ячмінь. Майже повністю використано квоту на солод і пшеничну клейковину (98 %) [5].

Література

1. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 406 с.
2. Урядовий кур'єр. 2015. № 58. С. 17.
3. Рішення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі від 16.05.2013 № СП–292/2013/4423-06. URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewiToLHgjpiXAhVpQpoKHRr_BPUQFggwMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.me.gov.ua%2FDocuments%2FDownload%3Fid%3D82cfce1c-ed41-484c-baa7-a021c49372ed&usq=A0vVaw2C9spxOCFZdYl3k2GdzvTS
4. Урядовий кур'єр. 2013. № 181. С. 5.

